

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83365,Neifeld-Ernest-Jeremiasz.html>
2021-12-09, 11:07

Neifeld Ernest Jeremiasz

NEIFELD Ernest Jeremiasz (18 I 1721, Zduny k. Krotoszyna – 26 IV 1773, Leszno), lekarz, przyrodnik, wydawca pierwszego w Polsce czasopisma lekarskiego. Syn Jerzego Konrada, kupca i radcy w Zdunach, i Beaty z domu Kirstein.

Pradziad N. Jerzy (Georg Neufeld, Neufeldt) przybył z Królewca do Gdańska i pracował jako profesor tzw. filozofii praktycznej w Gimnazjum Akademickim oraz bibliotekarz Rady Miejskiej, dziadek prowadził w Zdunach aptekę. N. początkową edukację odbył w Kobylinie k. Krotoszyna, od 1738 kształcił się w Gimnazjum w Brzegu, a następnie studiował na uniw. w Lipsku (1741–44), gdzie był uczniem Christiana Gottlieba Ludwiga. Stopień doktora medycyny uzyskał 4 IX 1744 na podstawie dysertacji *De genesi caloris febrium intermittentium* (O pochodzeniu gorączki w febrach przerywanych). Zadeedykował ją Christianowi Wolffowi, z którego dzieł uczył się metafizyki, przyłączając się do szerokiego kręgu wyznawców jego eklektycznej filozofii.

Po studiach osiadł w Lesznie, przejmując obowiązki lekarza okręgowego („Arzneigelehrtheit Doctor und Landphysicus”) w dobrach Sułkowskich. Pełnił je do końca życia z przerwą na praktykę lekarską w Poznaniu (1767–72). Wraz z lekarzem z Bojanowa Gottlobem Ephraimem Herrmannem i lekarzem z Żytawy (Zittau) Johannem Christianem Heffterem publikował w latach 1750–53 czasopismo lekarskie „Primitiae Physico-Medicae”, przyjmując na siebie główny trud jego redagowania i prowadzenia korespondencji. Pismo zyskało oddźwięk w czasopismach recenzyjnych niemieckich, bowiem N. utrzymywał żywy kontakt z uczonymi niemieckimi, a zwłaszcza ze swoim mistrzem z Lipska–Ludwigiem, korespondentem m.in. Albrechta von Hallera. Ukazały się 3 tomy zawierające 60 rozpraw z medycyny praktycznej, mających poglądowy i kazuistyczny charakter (w tym 18 obserwacji autorstwa N.). Ich autorzy reprezentują

charakterystyczny dla epoki eklektyzm, łącząc w objaśnianiu istoty chorób i w swych zaleceniach teorię humorálną z kierunkami jatrofizycznymi (zwłaszcza jatromechaniką Friedricha Hoffmanna) i jatrochemicznymi. Wiele miejsca poświęcają gorączkom (*febrae*) z wykorzystaniem aktualnej wówczas systematyki chorób tego rodzaju (tzw. drzewa gorączek). W tomie 3 Wawrzyniec Mitzler de Kolof ogłosił projekt „powołania na mocy uchwały królewskiej kolegium lekarzy w Warszawie”, odpowiednika dzisiejszej Izby Lekarskiej i towarzystwa naukowego. Upadek pisma wiązał się ze stosunkowo małym odzewem środowiska lekarzy w kraju i chorobą N.

N. należał do najpłodniejszych autorów-przyrodników w ówczesnej Rzeczypospolitej, publikował obserwacje medyczne w warszawskich czasopismach uczonych (należał do kręgu uczonych związanych z Biblioteką Załuskich), upowszechniając m.in. wiedzę na temat wyników badań mikroskopowych Antonie van Leeuwenhoek'a nad ludzkim nasieniem. W 1754 wydał *Physikalische Abhandlung vom Altwasser Sauerbrunnen in Schlesien* – rozprawę poświęconą historii i leczniczemu działaniu oraz rozpoznaniu chemicznemu wałbrzyskiego źródła wody mineralnej, których punktem wyjścia była własna kuracja. Te pionierskie analityczne badania N., choć korygowały ustalenia Hoffmanna, polegały wyłącznie na próbach jakościowych wzbogaconych o refleksję jak poszczególne składniki mogą wpływać na funkcjonowanie organizmu ludzkiego. N. badał też wodę w śląskim Gimmeln (obecnie Jemielno) oraz w wielkopolskim Dziecinie pod Puńcem, a opublikowane wyniki jego analiz były cytowane przez autorów niemieckich przy klasyfikacji śląskich wód mineralnych. W obszernej pracy poświęconej wydzielaniu i krążeniu „humorów” (*Specimen I physico-medicum de secretione humorum, Züllichoviae* 1751) omawiał m.in. odkrycie erytrocytów oraz kwestię elektryczności krwi, niejasno wzmiankując podobieństwo „materii elektrycznej” i „ducha nerwowego”. Pracę tę miał cenić sam Haller. Wiadomo, że N. stosował elektryzację w swej praktyce lekarskiej. Opis takich 2 terapii ogłosił w „Neue medizinische Bibliothek” (1754, t. 1, cz. 4, s. 364-366), czasopiśmie medycznym ukazującym się w Getyndze pod

redakcją Rudolfa Augustina Vogla. Przez 10 lat przygotowywał praktyczny podręcznik sztuki lekarskiej, którego rękopis wraz z całym dorobkiem, księgozbiorem i korespondencją spłonął podczas wielkiego pożaru Leszna w 1767. Odtworzona część podręcznika, która dotyczy leczenia chorób krążenia krwi, ukazała się we Wrocławiu w 1773 (*Ratio medendi morbis circuli sanguinei...*) tuż przed śmiercią autora.

N. posiadał tytuł konsyliarza i nadwornego medyka króla Augusta III oraz Stanisława Augusta. Od 1762 był członkiem prestiżowej Leopoldiny (Academia Caesareo-Leopoldina Naturae Curiosorum) pod akademickim imieniem Nileus II.

Był żonaty i miał 8 dzieci, z których tylko dwoje dożyło wieku dorosłego. Jego zięciem był Jerzy Chrystian Arnold, lekarz, chirurg, historyk nauki, członek TWPN i innych tow. naukowych (także Leopoldiny), autor pierwszej polskiej bibliografii przyrodniczo-lekarskiej.

HNP, t. 6.

J.D. Janocki, *Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen*, t. 1, Breslau 1755, s. 113–115; J.Ch. Arnold: *Physiker zu Lissa nach Jonstons Tode vom Jahre 1675 bis 1775*, Warschau 1821, s. 19–34; L. Gąsiorowski: *Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce od czasów najdawniejszych aż do najnowszych*, t. 2, Poznań 1858, s. 390–397, 467–468; S. Kościński: *Słownik lekarzów polskich*, Warszawa 1884, s. 345; F. Giedroyc: *Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce*, Warszawa 1911, s. 541–543; J. Jarzęcka, *Obraz życia umysłowego Rzeczypospolitej doby saskiej w świetle wybranych lipskich czasopism naukowych (1710–1762)*, Warszawa 1987; J. Kurkowski: *Warszawskie czasopisma uczone doby Augusta III*, Warszawa 1994; „*Primitiae Physico-Medicae...*”. *Pierwsze w Polsce czasopismo medyczne 1750–1753*, wybór, wstęp i oprac. E. Waszyński, Leszno 1997; I.Z. Siemion: *Ernesta Jeremiasza Neifelda prace i poglądy przyrodnicze*, „*Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki*” 2003, nr 1/2, s. 7–23; J.

Budzyński: *Dawne humanistyczne Gimnazjum Akademickie w Gdańsku w XVI i XVII wieku*, [w:] *Gdańskie Gimnazjum Akademickie*, t. IV: *W progach Muz i Minerwy*, pod red. Z. Głombiowskiej, Gdańsk 2008, s. 49; L. Felbick: *Lorenz Christoph Mizler de Kolof. Schüler Bachs und pythagoreischer „Apostel der Wolffischen Philosophie“*, Hildesheim–Zürich–New York 2012; <https://www.leopoldina.org/mitglieder/mitgliederverzeichnis/member/5813/>; Biblioteka Narodowa w Warszawie: rkps BN III 3252; Universitätsbibliothek Leipzig: rkps Ms.01308/126.

Jarosław Kurkowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)